

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Alexandra Mačáková

Polygamie z pohledu mezinárodního práva soukromého

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Polygamie z pohledu mezinárodního práva soukromého“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 24. 11. 2024

Alexandra Mačáková

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Slavomíru Hallovi, Ph.D. za vedení této diplomové práce, a za přínosné připomínky k ní, a dále také mé rodině a kamarádům, za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	6
1 Polygamie a její formy: právní a kulturní perspektiva	8
1.1 Typy a rozšíření polygamie ve světě	8
1.2 Právní rozdíly mezi polygamií, bigamií a monogamií	9
1.3 Právní regulace polygamie v islámských a evropských zemích.....	9
2 Polygamie a princip veřejného pořádku	11
2.1 Veřejný pořádek a jeho význam v mezinárodním právu soukromém	11
2.2 Rizika spojená s aplikací cizího práva a role výhrady veřejného pořádku.....	11
2.3 Veřejný pořádek v českém právu a příklady jeho aplikace	12
3 Polygamie a lidská práva: právní úprava a judikatura.....	14
3.1 Úvod do problematiky polygamiího manželství v kontextu lidských práv	14
3.2 Právní zakotvení lidských práv v České republice	14
3.3 Mezinárodní smlouvy o lidských právech.....	15
3.4 Úmluva o ochraně lidských práv a svobod.....	15
3.5 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 (č. 62/1987 Sb.).	16
3.6 Polygamie v rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva.....	17
4 Komparace a analýza přístupu k polygamii v Anglii a Německu	19
4.1 Komparace přístupu k polygamii v Anglii a Německu	19
4.1.1 Úvod a právní kontext	19
4.1.2 Historické pozadí a právní tradice	20
4.1.3 Polygamií manželství uzavřená na domácím území.....	20
4.1.4 Polygamií manželství uzavřená v zahraničí	21
4.1.5 Role veřejného pořádku.....	21
4.1.6 Potenciálně polygamií manželství	22
4.1.7 Zákaz bigamie a trestní odpovědnost	22
4.2 Analýza přístupů k polygamii v Anglii a Německu	22

5	Polygamie a Česká republika	25
5.1	Zákaz polygamie v českém právu	25
5.2	Dvojitý manželství jako trestný čin	28
5.3	Uznávání cizích polygammních manželství v českém právním řádu.....	30
5.4	Důsledky polygammních manželství pro práva jednotlivců v oblasti důchodového zabezpečení, nároku na dědictví a výživného	33
5.4.1	Důchodové zabezpečení	34
5.4.2	Nárok na dědictví.....	35
5.4.3	Výživné mezi manželi	36
6	Polygamie a stejnopohlavní svazky v kontextu českého a mezinárodního práva soukromého	37
6.1	Právní principy uznávání zahraničních rodinněprávních institutů v České republice.. ..	37
6.2	Konflikt mezi veřejným pořádkem a individuálními právy	38
6.3	Paralely s uznáváním práv stejnopohlavních párů	39
6.4	Politické postoje a soudní rozhodnutí ovlivňující budoucnost rodinného práva v České republice.....	39
	Závěr.....	42
	Seznam použitých zdrojů.....	44
	Shrnutí	48

Úvod

Polygamie, tedy manželský svazek jedné osoby s více partnery současně, je společenský a právní jev, který ve světě vyvolává značné kontroverze a různé přístupy. Tento fenomén existuje v kulturních, náboženských a právních systémech po tisíciletí, ale jeho interpretace a regulace se dramaticky liší v závislosti na kulturních a právních normách jednotlivých států. Předmětem této práce je analyzovat polygamii z pohledu mezinárodního práva soukromého, a to se zaměřením na otázky její právní regulace v různých právních systémech, kolizní problémy a roli veřejného pořádku.

Cílem této práce je poskytnout komplexní právní analýzu polygamie jako právního institutu, který představuje výzvu v oblasti mezinárodního práva soukromého. Práce si klade za cíl identifikovat a analyzovat přístupy evropských i mimoevropských států k polygamii a dále prozkoumat, jakým způsobem na tyto přístupy reagují evropské právní řády, včetně českého právního systému. Cílem práce je rovněž zkoumat, jak polygamní svazky ovlivňují práva jednotlivců v oblastech, jako jsou nárok na dědictví, důchodové zabezpečení či výživné, a jak se princip veřejného pořádku uplatňuje při rozhodování o uznávání polygamních manželství uzavřených v zahraničí.

Obsahově se práce soustředí zejména na právní aspekty polygamie v muslimských zemích a evropských právních řádech, zejména v Anglii, Německu a České republice. Vedle historického pohledu na právní regulaci polygamie práce zahrnuje také rozbor současné právní úpravy, judikatury a přístupu mezinárodních orgánů k tomuto fenoménu.

Polygamie byla již mnohokrát zpracována z pohledu sociologického, náboženského a kulturního, přičemž právní analýzy se často zaměřují na jednotlivé země nebo regiony. V oblasti mezinárodního práva soukromého však dosud neexistuje komplexní analýza, která by srovnala přístupy různých států k polygamii a vyhodnotila je z hlediska kolizních norem a principu veřejného pořádku. Tato práce tak čerpá z předchozích právních studií, které se zabývaly jednotlivými aspekty polygamie, a propojuje je s kolizním právem a mezinárodněprávními otázkami.

Práce využívá komparativní metodu ke srovnání právních přístupů k polygamii v různých státech a právních kulturách. Dále je aplikována metoda analýzy judikatury a interpretace kolizních norem, což umožňuje analyzovat konkrétní případy a jejich řešení z pohledu mezinárodního práva soukromého. Hlavní hypotéza práce předpokládá, že evropské právní systémy odmítají uznávat polygamní manželství na základě veřejného pořádku, a to i v případech, kdy jsou takové svazky legální v zemích původu. Výzkumné otázky zní: Jak se

liší přístup jednotlivých evropských států k uznávání polygamních manželství uzavřených v zahraničí? Jakou roli hraje veřejný pořádek při rozhodování o platnosti polygamních svazků?

Práce je členěna do několika hlavních kapitol. První kapitola se zaměřuje na definici a rozdělení polygamie, přičemž vysvětluje rozdíly mezi polygamií, bigamií a monogamií. Druhá kapitola se věnuje konceptu veřejného pořádku a jeho významu v mezinárodním právu soukromém, přičemž analyzuje, jaký vliv má tento koncept na rozhodování o uznání cizích právních vztahů. Ve třetí kapitole je polygamie zkoumána z hlediska lidských práv a judikatury, zejména v kontextu Evropského soudu pro lidská práva. Následující kapitola se věnuje přístupu k polygamii v Anglii a Německu, přičemž analyzuje právní normy a soudní rozhodnutí ovlivňující uznávání polygamních svazků. Pátá kapitola se zabývá právní úpravou týkající se polygamie v České republice. Poslední kapitola se zaměřuje na paralely i rozdíly mezi polygamií a stejnopohlavními svazky v kontextu českého práva i mezinárodního práva soukromého a vliv na jejich přijetí, či odmítnutí.

1 Polygamie a její formy: právní a kulturní perspektiva

1.1 Typy a rozšíření polygamie ve světě

Termín *polygamie* označuje stav, kdy je jedinec v manželském svazku s více partnery současně.¹ Rozlišují se dva základní typy polygamie, a to *polygynie*, kdy jeden muž je v manželství s několika ženami, a *polyandrie*, kdy je žena provdaná za více mužů. Polyandrie se vyskytuje řidčeji než polygynie.² Polygynie bývá nejvíce spojována s muslimskými zeměmi, kde je všeobecně akceptováno, že muž může uzavřít sňatek až se čtyřmi ženami.³ Ani ta však ve světě není tak rozšířená, jak by se mohlo zdát. Lenka Bezoušková uvádí, že v arabském světě tvoří polygynní manželství pouze 2–12 % všech manželských svazků.⁴ Podle novějšího zdroje pouze přibližně 2 % světové populace žijí v polygammích domácnostech, přičemž v naprosté většině zemí tento podíl nepřesahuje 0,5 %. Nejvíce je polygamie rozšířena v subsaharské Africe, kde žije ve svazcích s více než jedním partnerem přibližně 11 % populace.⁵

Mezi muslimskými komunitami existují různé názory na přijatelnost a praktikovatelnost polygynie. Tyto postoje lze rozdělit do dvou hlavních skupin: jedna obhajuje právo mužů mít až čtyři ženy bez omezení, zatímco druhá skupina zaujímá k této praxi kritické stanovisko a zpochybňuje její morální oprávněnost.⁶ Podle průzkumu Pew Research Center z roku 2013 bývá polygamie v subsaharské Africe a částech Blízkého východu často vnímána jako morálně přijatelná, zatímco ve Střední Asii a v některých evropských zemích ji muslimské populace vnímají jako nemorální.⁷ V této práci budu termín *polygamie* používat výhradně ve smyslu polygynie, tedy situace, kdy jeden muž má více žen, což reflektuje nejběžnější praxi polygamie v globálním kontextu.

¹ COOK, J. R., KELLY, M. L. *Polygyny and Canada's Obligations under International Human Rights Law* [online]. Ottawa: Department of Justice Canada, 2006 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/poly/poly.pdf>

² ZACCARONI, G. Polygamous marriages and family reunification under EU and private international law. In: *Famimove.unimib.it* [online]. 7. 9. 2023 [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://famimove.unimib.it/polygamous-marriages-and-family-reunification-under-eu-and-private-international-law/>

³ BEZOUŠKOVÁ, L. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 77. ISBN 978-80-87576-55-7.

⁴ Tamtéž.

⁵ KRAMER, S. Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions. In: *Pewresearch.org* [online]. 7. 12. 2020 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/12/07/polygamy-is-rare-around-the-world-and-mostly-confined-to-a-few-regions/>

⁶ BEZOUŠKOVÁ, L. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 77. ISBN 978-80-87576-55-7.

⁷ Tamtéž.

1.2 Právní rozdíly mezi polygamií, bigamií a monogamií

Důležité je také rozlišení mezi *bigamií* a *polygamií*, a to vzhledem k tomu, že při používání těchto pojmů dochází k jejich častému zaměňování, přestože se jedná o pojmy, které mají odlišný význam. *Bigamie* označuje situaci, kdy jedinec uzavře druhé manželství, zatímco je stále právně vázán prvním manželstvím, což je v rozporu s požadavkem na monogamii stanoveným osobním právem dotčené osoby. Naproti tomu *polygamie*, která je formou mnohoženství, umožňuje jedinci založit více manželství současně podle jeho osobního statusu.⁸

Opakem polygamie je monogamie, která je definována jako manželský svazek mezi jedním mužem a jednou ženou. Tento koncept manželství v západních právních tradicích existuje již více než 2 500 let, přičemž byl podporován mnoha kulturními a náboženskými skupinami, od starověkých Řeků, Římanů přes židovské a křesťanské komunity, středověké katolíky, raně novověké protestanty až po novověké osvícenské filozofy.⁹ Západ tedy dává přednost monogamii a kritizuje polygamii kvůli údajným nespravedlnostem vůči ženám v muslimských zemích. Na druhé straně z islámského světa zaznívají kritické hlasy týkající se západní tzv. falešné monogamie, upozorňující na časté nevěry a nevýhodný status milenek, které jsou připraveny o práva spojená s manželstvím.¹⁰

1.3 Právní regulace polygamie v islámských a evropských zemích

Ačkoliv může být polygamie vnímána jako zastaralá praxe, omezení počtu manželek bylo ve srovnání s praxí v předislámské Arábii považováno za významný pokrok. Přesto polygamie zůstává legální ve většině islámských států, s výjimkou Turecka a Tuniska, kde je považována za trestný čin. Mnohé země se snaží tuto praxi regulovat zavedením různých podmínek a přístupů. Například Maroko a Sýrie vyžadují soudní souhlas pro polygamii, přičemž soud posuzuje finanční schopnosti muže uživit více žen a možný nespravedlivý přístup k ženám. V Alžírsku a Jordánsku je polygamie povolena za předpokladu, že existují ospravedlnitelné důvody pro uzavření dalšího manželství. Egypt, Kuvajt, Omán a Spojené arabské emiráty mají systémy, které vyžadují určitou formu soudního schválení nebo finanční zajištění a zahrnují informování všech zúčastněných stran. Každá z těchto zemí implementuje

⁸ EDWIGE, R. A. La validité et la réception de l'union polygamique par l'ordre juridique français : une question théorique controversée. *Journal des anthropologues*. 1997, no. 71, p. 39–56. ISSN 2114-2203.

⁹ WITTE, J. Why two in one flesh? The western case for monogamy over polygamy. *Emory Law Journal*. 2015, vol. 64, p. 1675–1746. ISSN 0094-4076.

¹⁰ BEZOUŠKOVÁ, L. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 77. ISBN 978-80-87576-55-7.

vlastní zákony a postupy k regulaci či omezení polygamie v souladu s lokálními a kulturními normami.¹¹

V Evropě se v souvislosti s přílivem polygamních přistěhovalců zintenzivňuje debata o právním postavení polygamie. Přestože mnohé evropské země formálně uznávají monogamní manželství uzavřené v zahraničí, polygamisté a jejich rodiny čelí omezením při získávání víz a právního uznání svých svazků. Diskuse se dále rozšiřuje i na otázky vzdělávání, sociální péče a státních dávek, přičemž napětí mezi muslimskými a nemuslimskými komunitami v Evropě se stupňuje v důsledku širších kulturních a politických reakcí. Evropský soud pro lidská práva odmítl argumenty ve prospěch uznání polygamie, a to s odvoláním na ochranu práv žen a dětí.¹²

¹¹ BEZOUŠKOVÁ, L. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 80–82. ISBN 978-80-87576-55-7.

¹² WITTE, J. Why two in one flesh? The western case for monogamy over polygamy. *Emory Law Journal*. 2015, vol. 64, p. 1675–1746. ISSN 0094-4076.

2 Polygamie a princip veřejného pořádku

2.1 Veřejný pořádek a jeho význam v mezinárodním právu soukromém

Jak z výše uvedeného vyplývá, existence polygamie v Evropě je v rozporu s převažující koncepcí monogamie, která je základem zdejších hodnot, a může tak vyvolat nesoulad s právním řádem jednotlivých evropských zemí, tedy veřejným pořádkem těchto zemí. Tato část bude zaměřena na definici pojmu *veřejný pořádek*, což je klíčový koncept v oblasti mezinárodního práva soukromého a bude se s ním často manipulovat v následujícím textu.

2.2 Rizika spojená s aplikací cizího práva a role výhrady veřejného pořádku

Používání cizího práva na základě kolizní normy může přinést určitá rizika. Různé právní řády se od sebe liší v souladu s rozdílným společenským uspořádáním, ekonomickými a sociálními podmínkami, kulturní tradicí a dalšími faktory. V některých případech může uplatnění cizího práva způsobit dopady v oblasti jiného právního systému, které neodpovídají podmínkám v daném státě, případně jsou s nimi v rozporu a mohou být nepřijatelné. Těmto rizikům se každý stát snaží bránit. Jedním z prostředků ochrany je tzv. výhrada veřejného pořádku, kterou obsahuje právní řád téměř každého státu, a to buď v explicitní podobě, nebo jako součást soudní praxe. Výhrada veřejného pořádku umožňuje odmítnout použití cizího právního ustanovení, pokud by jeho účinky v daném právním systému byly zásadně nepřijatelné. Tento princip se uplatňuje i při odmítání uznání cizích rozhodnutí nebo právních situací, které vznikly v cizině podle cizího práva.¹³ Výhradu veřejného pořádku je třeba vnímat jako nástroj, po kterém sáhneme pouze v extrémních případech, což podtrhuje zásadu *ultima ratio* při její aplikaci.¹⁴

Výhrada veřejného pořádku slouží jako obrana proti nežádoucím účinkům cizího práva, které by bylo použito na základě kolizní normy. Použití této výhrady předpokládá, že bylo již určeno cizí právo, avšak jeho aplikace by měla nepřijatelné důsledky. Naopak některé tuzemské předpisy musí být vždy použity bez ohledu na kolizní normy, což omezuje použití cizího práva. Tyto předpisy, nazývané zákony veřejného pořádku, mají aktivní roli v uplatňování naléhavých

¹³ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 191. ISBN 978-80-7380-550-0.

¹⁴ PAUKNEROVÁ, M. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 39. ISBN 978-80-7478-368-5.

společenských zájmů. Tím se liší od výhrady veřejného pořádku – ta chrání zásady, které jsou také považovány za součást veřejného pořádku.¹⁵

2.3 Veřejný pořádek v českém právu a příklady jeho aplikace

Českou právní úpravu výhrady veřejného pořádku nalezneme v § 4 zákona o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), který zní: *„Ustanovení zahraničního právního řádu, jehož se má použít podle ustanovení tohoto zákona, nelze použít, jestliže by se účinky tohoto použití zjevně přičily veřejnému pořádku. Ze stejných důvodů nelze uznat cizí rozhodnutí, cizí soudní smír, cizí notářskou a jinou veřejnou listinu, cizí rozhodčí nálezn, nebo provést procesní úkon k dožádání z ciziny, anebo uznat právní poměr nebo skutečnost, které vznikly v cizině nebo podle zahraničního právního řádu.“*¹⁶

Výhrada veřejného pořádku v českém kolizním právu umožňuje odmítnutí aplikace konkrétních ustanovení zahraničního práva, pokud by jejich použití bylo v rozporu s českým veřejným pořádkem. Jestliže kolizní norma určí jako rozhodné cizí právo a jeho aplikace by vedla k výsledkům zjevně neslučitelným s českými zásadami veřejného pořádku, pak lze takové ustanovení odmítnout. Veřejný pořádek představuje základní pravidla, na nichž spočívá právní a společenský řád. Důraz na „zjevný“ rozpor podtrhuje výjimečnost aplikace této zásady.¹⁷

Formulace v § 4 „jestliže by se účinky tohoto použití zjevně přičily“ zdůrazňuje, že hodnocení se netýká samotných právních norem cizího státu, ale jejich konkrétních účinků. Českým orgánům nepřísluší hodnotit zahraniční právní normy, protože by to odporovalo zásadě svrchované rovnosti států a mohlo by to být považováno za vměšování do jejich vnitřních záležitostí. Místo toho se hodnotí konkrétní účinky těchto norem na českém území. Praktické rozhodování se tak zaměřuje na konkrétní okolnosti jednotlivých případů.¹⁸ Kučera k tomu uvádí příklad právě s polygammním manželstvím, kdy říká, že základní zásadou českého právního řádu je monogamické manželství. Kolizní norma určuje, že způsobilost k uzavření manželství se posuzuje podle práva státu, jehož občanem daná osoba je. Pokud právní řád daného státu umožňuje polygammní manželství a jeho občané by chtěli takové manželství uzavřít v Česku, české úřady by odmítly aplikovat zahraniční předpis, protože by to bylo v rozporu

¹⁵ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 191. ISBN 978-80-7380-550-0.

¹⁶ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 4 odst. 1.

¹⁷ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 192. ISBN 978-80-7380-550-0.

¹⁸ Tamtéž, s. 193.

s českým veřejným pořádkem. Nicméně jedná-li se o dědické řízení na území Česka, kde by právo cizího státu umožňující polygamii určilo dědický nárok i manželce z polygaminího manželství, nebylo by důvodné odmítnout aplikaci tohoto předpisu. I když se opírá o princip polygamie, vnucování českého pohledu na rodinné uspořádání do cizího prostředí by mohlo vést k nespravedlivému zacházení s dotyčnou ženou. Zde není vztah k českému prostředí dostatečně intenzivní, aby aplikace cizího předpisu byla nesnesitelná.¹⁹

¹⁹ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 194. ISBN 978-80-7380-550-0.

3 Polygamie a lidská práva: právní úprava a judikatura

3.1 Úvod do problematiky polygamiího manželství v kontextu lidských práv

Jak již bylo zmíněno v úvodu této diplomové práce, některé státy a kultury polygamií manželství legálně uznávají, zatímco jiné jej považují za neslučitelné se základními právy a principy jejich vnitrostátní právní úpravy. Tato rozdílnost přístupů nastoluje mnohdy zajímavé právní a lidskoprávní otázky, zejména v mezinárodním kontextu, kdy mohou vznikat konflikty mezi různými právními systémy a jejich přístupy k lidským právům. Problematika polygamií manželství tak není omezena pouze na oblast soukromého práva či mezinárodního práva soukromého, ale zasahuje i do sféry veřejného práva a mezinárodního práva veřejného. Vztah mezi těmito odvětvími práva by se dal definovat tak, že právo veřejné hraje klíčovou roli v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod, zatímco soukromé právo reguluje konkrétní vztahy mezi jednotlivci. Veřejné právo tedy hraje důležitou roli v oblasti zásad, jejichž dodržování umožňuje následné procesy v právu soukromém.²⁰

V této kapitole se proto zaměříme na spojitost polygamiího manželství s lidskými právy v evropském prostoru. Nejprve představím právní úpravu, která se této problematice přímo dotýká nebo s ní souvisí v širším kontextu. Následně se zaměřím na rozbor nejvýznamnějších rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, která se zabývají otázkami souvisejícími s polygamií manželstvími a jejich dopadem na ochranu lidských práv.

3.2 Právní zakotvení lidských práv v České republice

Na rozdíl od mnoha jiných zemí, jako jsou například Německo, Polsko či Slovensko, nejsou v České republice základní práva zakotvena přímo v Ústavě. Místo toho jsou obsažena v samostatném lidskoprávním dokumentu – Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“), která je součástí ústavního pořádku České republiky.²¹ Ve vztahu k polygamií manželství je důležité zmínit článek 1 Listiny, který jasně stanovuje rovnost všech lidí v důstojnosti a právech. Dále je také relevantní článek 3 Listiny, který stanoví, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, barvy pleti, jazyka, víry či náboženství.

²⁰ MALACKA, M, RYŠAVÝ, L. *Mezinárodní právo soukromé a procesní. Úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. vyd. Praha: Leges, 2021, s. 44. ISBN 978-80-7502-519-7.

²¹ HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 13. ISBN 978-80-7400-812-2.

Není tedy možné, aby docházelo k nerovnému zacházení s jednotlivci na základě těchto kritérií. Listina dále zaručuje právo a svobodu vyznávat i svobodně projevat svou víru a náboženství soukromě i veřejně. Polygamní svazek může být jistě projevem náboženského vyznání, nicméně je nutné pamatovat na to, že výkon těchto práv a svobod může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.²²

3.3 Mezinárodní smlouvy o lidských právech

Ochrana lidských práv nevyplývá pouze z vnitrostátních právních předpisů, ale také z pramenů mezinárodního práva. Dalším významným zdrojem práva v oblasti lidských práv jsou univerzální lidskoprávní právní smlouvy (úmluvy) sjednané v rámci OSN.²³ Tyto mezinárodní smlouvy, které vyžadují souhlas Parlamentu ČR a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu České republiky a mají přednost před zákonem.²⁴ Mezinárodní právo lidských práv míří na jednotlivce, kdy tento jednatel nehraje pouze pasivní roli, kdy profituje z mezinárodně určených povinností státu, ale rovněž může svá práva hájit před mezinárodními soudy či kvazisoudními orgány.²⁵

3.4 Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Jedním z nejvýznamnějších lidskoprávních dokumentů v evropském prostoru je bezpochyby Úmluva o ochraně lidských práv a svobod (dále také jen „Úmluva“).

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod v článku 12 zakotvuje právo na uzavření manželství a založení rodiny, přičemž toto právo je podmíněno dodržováním vnitrostátních zákonů, které upravují výkon tohoto práva. Kromě tohoto práva Úmluva v článku 8 upravuje právo na respektování soukromého a rodinného života, přičemž pojem *rodinný život* je širší než *manželství*. Rozdíl spočívá také v tom, že článek 8 se aplikuje před uzavřením manželství i po něm, zatímco článek 12 se vztahuje na události následující po uzavření manželství pouze v kontextu práva na založení rodiny.

Dále se vztahy mezi sezdanými manželi řídí článkem 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod, který stanoví, že při uzavírání manželství, za jeho trvání a při

²² HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 15–16. ISBN 978-80-7400-812-2.

²³ Tamtéž.

²⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 10.

²⁵ BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-128-1.

rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem.²⁶ Článek 9 Úmluvy zaručuje právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání nebo přesvědčení, nicméně toto právo však podle druhého odstavce stejného článku může podléhat omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví či morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

3.5 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979 (č. 62/1987 Sb.)

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen byla přijata Valným shromážděním OSN dne 18. prosince 1979 a vstoupila v platnost dne 3. září 1981. Československá socialistická republika se k této úmluvě připojila poté, co s ní vyslovilo souhlas Federální shromáždění Československé socialistické republiky a následně byla ratifikována prezidentem republiky, ovšem s výhradou k článku 29 odst. 1.²⁷ Tato výhrada znamená, že Československo se nezavazovalo řešit případné spory týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy prostřednictvím arbitráže nebo u Mezinárodního soudního dvora, což bylo podle Úmluvy možné. Česká republika pokračovala v plnění závazků plynoucích z této Úmluvy po svém vzniku v roce 1993, a Úmluva je i nadále součástí jejího právního rámce – jde o ústavní zákon č. 4/1993.

Ve vztahu k polygammím manželstvím se státy v této Úmluvě zavázaly přijmout veškerá příslušná opatření ke změně společenských a kulturních zvyklostí, pokud jde o chování mužů a žen s cílem dosáhnout odstranění předsudků a zvyků i všech jiných praktik založených na myšlence podřazenosti nebo nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen. Dále se smluvní strany zavázaly, že poskytnou ženám rovnost s muži před zákonem. V neposlední řadě se také smluvní státy dohodly, že přijmou veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen ve všech věcech týkajících se manželství a rodinných vztahů, zejména pak stejná práva na vstup do manželství. Při interpretaci této Úmluvy nám může pomoci Obecné doporučení Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW) č. 21 (1994) nazvané „Rovnost v manželských a rodinných vztazích“. Toto doporučení bylo

²⁶ Protokol č. 7 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, o některých aspektech práv a povinností občanů a o rovnosti manželů. Přijat 22. listopadu 1984.

²⁷ Vyhláška č. 62/1987 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

vydáno u příležitosti Mezinárodního roku rodiny, kterým byl rezolucí 44/82 Shromáždění OSN označen rok 1994.²⁸

Výbor v této souvislosti podrobně analyzoval některé články Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, které mají důležitý význam pro postavení žen v rodině. Zaměřil se zde také na problematiku polygamních sňatků, přičemž dospěl k závěru, že tyto sňatky jsou v rozporu s právem žen a rovné postavení s muži, a proto by takovéto sňatky měly být zakázány. Výbor rovněž upozornil na to, že podle zpráv států / smluvních stran Úmluvy některé smluvní státy, jejichž ústavy zaručují rovná práva, umožňují polygamní sňatky, což porušuje nejen ústavní právo dotčených států, ale také je v přímém rozporu s ustanovením článku 5 písm. a) dotčené úmluvy, který vyžaduje, aby státy přijaly veškerá opatření s cílem dosažení odstranění předsudků a zvyků i všech jiných praktik založených na myšlence podřazenosti, či nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen.²⁹

3.6 Polygamie v rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva

Ochrana lidských práv není založena pouze na vnitrostátních právních předpisech, ale také na pramenech mezinárodního práva. Mezinárodní právo lidských práv se zaměřuje na jednotlivce, kdy tento jednotlivec nehraje pouze pasivní roli, v níž profituje z mezinárodně určených povinností státu, ale rovněž může svá práva hájit před mezinárodními soudy či kvazisoudními orgány.³⁰

Evropský soud pro lidská práva se problematikou polygamních manželství zabýval již v roce 1970, a to v kontextu stížnosti občana Pákistánu proti Velké Británii (rozhodnutím č. 3898/68). Stěžovatel v tomto řízení namítal, že bylo porušeno jeho právo uzavřít manželství a založit rodinu ve smyslu článku 12 Úmluvy, když mu během výkonu trestu odnětí svobody nebylo povoleno uzavřít manželství s paní C. Žádost o sňatek byla místními úřady zamítnuta, protože stěžovatel byl již ženatý v Pákistánu, což podle anglického práva bránilo uzavření manželství v Anglii. V rozhodnutí dospěl soud k závěru, že k porušení práva uzavřít manželství nedošlo, neboť článek 12 Úmluvy zaručuje toto právo pouze v souladu s vnitrostátními předpisy, které upravují jeho výkon.³¹

Dále by mohlo poskytnout zajímavý rámec pro analýzu polygamního manželství z hlediska lidských práv, zejména ve vztahu k právu na náboženské vyznání, rozhodnutí

²⁸ Obecné doporučení č. 21 (1994) Rovnost v manželských a rodinných vztazích (Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen – bod 14.

²⁹ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen – článek 5.

³⁰ BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-128-1.

³¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. července 1970, č. 3898/68.

S. A. S. proti Francii (rozhodnutí č. 43825/11). Evropský soud pro lidská práva zde rozhodoval v obsazení Velkého senátu ve věci stěžovatelky, která byla francouzská muslimka původem z Pákistánu a brojila proti zákonu, který zakázal nosit na veřejných prostranstvích oblečení zahalující obličej. Ve své stížnosti mimo jiné tvrdila, že tímto zákonem byl porušen článek 9 Úmluvy zakotvující svobodu projevu náboženského vyznání. Podle svého vyjádření stěžovatelka nosí burku a nikáb z důvodu víry a vlastního kulturního přesvědčení, nikoliv z donucení manžela či jiného člena rodiny. Soud v případě dospěl k závěru, že tímto zákonem zakazujícím zahalování obličeje došlo k zásahu nebo omezení výkonu práv chráněných články 8 a 9 Úmluvy, protože staví stěžovatelku před dilema, zda se rozhodne respektovat zákaz, což ji přiměje vzdát se oblékání podle jejího náboženského přesvědčení, nebo zákaz odmítne respektovat a vystaví se riziku trestního postihu. Dále soud zkoumal, zda je tento zásah ospravedlnitelný ve smyslu druhých odstavců příslušných článků, které stanoví, že toto omezení musí být nezbytné v demokratické společnosti. Soud dospěl k závěru, že tento zásah nelze ospravedlnit snahou o dosažení rovnosti mezi muži a ženami. Pokud některé ženy vyjadřují přání nosit závoj na veřejnosti, není správné jim toto právo odeprít ve jménu rovnosti pohlaví. Zákaz také nepřispívá k ochraně důstojnosti, neboť zakrývání obličeje je projevem kulturní identity, který obohacuje pluralismus, jenž je zásadním prvkem demokracie. Předmětný zákon však podle soudu sleduje legitimní cíl ochrany práv a svobod jiných v podobě „respektování minimálních požadavků na život ve společnosti“. Obličej hraje klíčovou roli v sociální interakci a jeho zakrytí může být vnímáno jako narušení práva ostatních na plnohodnotnou účast ve společenském životě. Podle soudu zákaz zároveň sleduje cíle spojené se zajištěním veřejné bezpečnosti a udržováním veřejného pořádku.

4 Komparace a analýza přístupu k polygamii v Anglii a Německu

Tato kapitola se zaměřuje na komparaci přístupu Anglie a Německa k otázce polygamie, přičemž analyzuje právní rámce, historický vývoj a aplikaci zásad veřejného pořádku v obou zemích. Text je inspirován prací Michelle Rinaldo Iversen³², která podrobně zkoumá dané právní systémy v kontextu polygammích manželství. Cílem této kapitoly je shrnout klíčové poznatky z uvedené práce a porovnat je s dalšími relevantními aspekty, které odrážejí odlišnosti v právních tradicích Anglie jako země obyčejového práva a Německa jako reprezentanta kontinentálního systému.

Kapitola se nejprve věnuje historickým východiskům a právnímu kontextu, který formoval přístup obou zemí k polygamii. Následuje analýza přístupu k polygammím manželstvím uzavíraným na domácím území i v zahraničí, aplikace veřejného pořádku, otázka potenciálně polygammích manželství a trestní odpovědnosti za bigamii. Na závěr je provedeno srovnání obou právních systémů, včetně zamyšlení nad jejich dopady na právní jistotu a společenské hodnoty.

Účelem této kapitoly není pouze shrnutí klíčových poznatků, ale také jejich kritická analýza a navržení možných směrů pro další vývoj právní regulace polygamie v evropském kontextu. Takové porovnání přístupů slouží k vytvoření širšího pohledu na problematiku a přispívá k pochopení odlišných právních i kulturních vlivů na regulaci polygamie.

4.1 Komparace přístupu k polygamii v Anglii a Německu

4.1.1 Úvod a právní kontext

Anglie a Německo, přestože sdílejí společný cíl ochrany monogamie jako základního principu rodinného práva, přistupují k otázce polygamie odlišně. Tyto rozdíly vycházejí z jejich právních tradic a historických kořenů. Anglie, země obyčejového práva (*common law*), vyvinula své právní normy prostřednictvím precedentů a soudních rozhodnutí. Naproti tomu Německo, které patří do systému kontinentálního práva, čerpá své normy z kodifikovaných právních předpisů, především z občanského zákoníku (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB).

³² RINALDO IVERSEN, M. *The legal status of polygamy in England and Germany - a comparison* [online]. Lund, 2017. Bachelor Thesis. Lund University [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8908030&fileId=8910765>

Obě země uznávají polygamii jako právní koncept, který existuje v některých zemích světa, ale zároveň jej odmítají jako neslučitelný s jejich národními hodnotami a právními zásadami. Zatímco Anglie zdůrazňuje význam veřejného pořádku při rozhodování o uznávání polygamních manželství, Německo přistupuje k této otázce prostřednictvím explicitních zákonných zákazů a omezení.

4.1.2 Historické pozadí a právní tradice

Právní přístup Anglie k polygamii byl formován klíčovým precedentem *Hyde v. Hyde* z roku 1866, ve kterém Lord Penzance definoval manželství jako „celoživotní svazek jednoho muže a jedné ženy“. Tato definice vycházela z křesťanských hodnot a odrážela tehdejší společenské normy. Základní zásada monogamie byla následně začleněna do různých právních předpisů, například *Offences Against the Person Act 1861*, který bigamii označil za trestný čin, a *Matrimonial Causes Act 1973*, jenž stanoví, že bigamní manželství je právně neplatné od počátku.

Anglie však musela reagovat na změny ve společnosti i na fakt, že polygamní manželství jsou legální v mnoha zemích. To vedlo k přijetí *Matrimonial Proceedings (Polygamous Marriages) Act 1972*, který uznal určitá práva spojená s polygamními manželstvími uzavřenými v zahraničí, pokud splňují stanovené podmínky.

V Německu je právní přístup k polygamii zakotven v jeho kodifikovaném právním systému. Základní ochrana manželství a rodiny je uvedena v článku 6 Grundgesetz (GG), který zdůrazňuje význam těchto institucí pro společnost. Monogamie je považována za základní normu, kterou chrání § 1306 BGB, jenž zakazuje uzavření dalšího manželství osobám, které jsou již ženaté nebo vdané. Tento zákaz je dále podpořen § 1314 BGB, který umožňuje zrušení bigamních manželství, a § 172 StGB, který stanoví bigamii jako trestný čin.

Německý právní rámec je méně ovlivněn společenskými změnami než ten v Anglii, protože jeho kodifikovaný systém poskytuje pevnější a jednoznačnější právní základ.

4.1.3 Polygamní manželství uzavřená na domácím území

V Anglii je uzavření polygamního manželství podle anglického práva považováno za bigamii, což je trestný čin. Podle § 11(b) *Matrimonial Causes Act 1973* je takové manželství právně neplatné od samotného počátku (*ab initio*). Osoba, která se pokusí uzavřít druhé manželství, zatímco její první manželství stále trvá, se dopouští porušení trestního zákona a může být stíhána.

Podle německého práva je uzavření polygamního manželství rovněž zakázáno. Paragraf 1306 BGB stanoví, že osoba, která je již v manželství, nesmí uzavřít další manželství. Pokud je přesto bigamní manželství uzavřeno, může být podle § 1314 BGB soudem zrušeno. Zásadní rozdíl v porovnání s Anglií spočívá v tom, že v Německu je bigamní manželství považováno za platné, dokud není soudně zrušeno. Do té doby existují de iure dvě platná manželství.

4.1.4 Polygamní manželství uzavřená v zahraničí

Anglie uznává polygamní manželství uzavřená v zahraničí za předpokladu, že splňují formální požadavky země uzavření manželství (*lex loci celebrationis*) a že žádná ze stran nemá domicil v Anglii. Taková manželství mohou být uznána například pro účely možnosti pobírat sociální dávky. Nebudou však uznána pro imigrační nebo občanskoprávní účely. Má-li jedna ze stran domicil v Anglii, je polygamní manželství považováno za neplatné, protože se jedná o porušení anglických právních zásad.

V Německu jsou polygamní manželství uzavřená v zahraničí obecně uznávána, jestliže splňují formální požadavky *lex loci celebrationis* a pokud osobní právo stran povoluje polygamii. Tato manželství však nezakládají právo na uzavření dalších manželství v Německu. Tato země důsledně chrání zásadu monogamie a omezuje práva, která by mohla být z těchto manželství odvozena.

4.1.5 Role veřejného pořádku

Veřejný pořádek je v Anglii klíčovým principem při rozhodování o uznávání polygamních manželství. Jestliže by uznání polygamního manželství bylo v rozporu s anglickými standardy spravedlnosti, morálky nebo veřejného zájmu, pak by mohlo být odmítnuto. Případ *Westminster City Council v. C* ukazuje, že veřejný pořádek je aplikován tehdy, když jedna ze stran manželství nebyla schopna platného souhlasu kvůli vážné mentální poruše.

Německo aplikuje veřejný pořádek opatrněji. Podle článku 6 EGBGB je veřejný pořádek uplatněn pouze tehdy, pokud by výsledek aplikace zahraničního práva byl nesnesitelný (*untragbar*). Případ *VG Berlin* demonstroval, že polygamní manželství může být odmítnuto, jestliže by legitimizovalo polygamii, a porušilo tak zásadu monogamie.

4.1.6 Potenciálně polygamní manželství

Potenciálně polygamní manželství, která nejsou fakticky polygamní, jsou v Anglii považována za platná. Například případ *Hussain v. Hussain* ukázal, že možnost uzavřít více manželství podle práva jedné ze stran nečiní manželství polygamním, není-li fakticky polygamní.

Německo přistupuje k potenciálně polygamním manželstvím podobně. Tato manželství jsou uznávána jako platná, pokud nejsou fakticky polygamní. Když však osoba v takovém manželství uzavře druhé manželství podle zahraničního práva, může to způsobit právní komplikace.

4.1.7 Zákaz bigamie a trestní odpovědnost

Bigamie je v Anglii trestným činem podle *Offences Against the Person Act 1861*. Tento zákaz se vztahuje na všechna manželství uzavřená na území Anglie nebo zahrnující anglické domicilanty.

V Německu je bigamie trestným činem podle § 172 StGB. Tento zákaz se vztahuje na všechna manželství uzavřená v Německu nebo zahrnující německé občany. Pokud je však bigamní manželství uzavřeno v zahraničí cizinci, trestní odpovědnost se na ně nevztahuje.

4.2 Analýza přístupů k polygamii v Anglii a Německu

Přístupy Anglie a Německa k polygamii, přestože sdílejí základní cíl ochrany monogamie, se liší v jejich právních tradicích, aplikaci práva a společenském kontextu. Tyto rozdíly vycházejí z historického vývoje právních systémů, kulturních vlivů a způsobu, jakým se obě země vypořádávají s výzvami spojenými s polygamními manželstvími. Tato analýza se zaměřuje na srovnání klíčových aspektů přístupů obou zemí, jejich důsledků a širších dopadů na právní prostředí i společenské hodnoty.

Anglie, tedy země obyčejového práva, vykazuje značnou pružnost ve svém přístupu k otázkám polygamie. Tento systém je schopen reagovat na konkrétní situace a zohlednit individuální okolnosti, což je vidět například v judikatuře. Přestože monogamie zůstává základním principem anglického rodinného práva, právní rámec byl přizpůsoben realitě moderní společnosti. Naproti tomu Německo, tedy systém kontinentálního práva, klade důraz na pevnost a jednoznačnost svých právních norem. Kodifikované zákony poskytují právní jistotu, ale zároveň omezují schopnost přizpůsobit se specifickým situacím, které nemusí být plně pokryty existujícími normami.

Rozdílný přístup k uznávání zahraničních polygamních manželství ilustruje, jak oba právní systémy vyvažují potřebu respektovat zahraniční právní normy s ochranou vlastních hodnot. Anglie umožňuje uznání takových manželství za omezených podmínek, především v otázkách sociálních dávek, čímž zohledňuje praktické potřeby osob v polygamních svazcích. Toto uznání však nepřesahuje do klíčových oblastí, jako jsou občanství nebo imigrační politika, což ukazuje na snahu chránit monogamní standardy. Německo je v tomto ohledu liberálnější, jsou-li dodrženy formální a materiální podmínky. Přesto omezuje práva spojená s těmito manželstvími na situace, které neohrožují zásadu monogamie.

Jedním z klíčových rozdílů mezi těmito systémy je aplikace veřejného pořádku. Anglické soudy mají větší volnost v jeho uplatňování, což umožňuje reagovat na specifické okolnosti, například v případě, že uznání polygamního manželství by bylo v rozporu s morálními standardy nebo spravedlností. Tento přístup však může vést k menší právní jistotě, protože výsledky závisí na individuálním posouzení konkrétních případů. Naopak Německo uplatňuje veřejný pořádek restriktivněji, pouze v případech, kdy by aplikace zahraničního práva vedla k nesnesitelnému výsledku. Tento přístup podporuje předvídatelnost, ale zároveň omezuje schopnost reagovat na nuance jednotlivých případů.

Trestní odpovědnost za bigamii zdůrazňuje význam, který obě země přikládají ochraně monogamie. Tím, že bigamii klasifikují jako trestný čin, vysílají jasný signál o svém závazku k monogamii jako základní společenské hodnotě. Přestože se specifika trestní odpovědnosti liší, základní princip zůstává stejný – ochrana rodinného práva před praktikami, které by mohly narušit jeho stabilitu.

Kulturní vlivy také hrají klíčovou roli při formování těchto přístupů. Anglie, která se dlouhodobě vypořádává s integrací přistěhovaleckých komunit z regionů, kde polygamie představuje běžnou praxi, byla nucena přizpůsobit svůj právní systém tak, aby umožnila určité uznání těchto manželství. Tento pragmatismus umožňuje lépe vyvažovat respekt k odlišným kulturám a ochranu domácích hodnot. Naproti tomu Německo, kde je kulturní rozmanitost v této oblasti méně výrazná, udržuje konzervativnější přístup, který se opírá o tradiční hodnoty a striktní ochranu monogamie.

Z pohledu praktického fungování právních systémů se zdá, že flexibilní anglický přístup lépe vyhovuje situacím, kdy je třeba zohlednit specifické okolnosti nebo výjimečné případy. Tento přístup však může být méně předvídatelný a vytvářet právní nejistotu. Naproti tomu německý systém, založený na pevně kodifikovaných pravidlech, poskytuje jasnější rámec, který je jednodušší aplikovat, ale může postrádat pružnost v situacích, které nejsou přímo pokryty existujícími zákony.

Z hlediska společenských dopadů přístup Anglie podporuje integraci přistěhovaleckých komunit a zohledňuje jejich kulturní odlišnosti, což může přispívat k sociální stabilitě. Tento pragmatismus však může být vnímán jako oslabování tradičních hodnot, což může vyvolávat kontroverze. Německý konzervativní přístup chrání domácí hodnoty a zajišťuje stabilitu právního systému, může však být méně vhodný pro řešení situací, kdy kulturní rozmanitost vyžaduje pružnější přístup.

Z právněteoretického hlediska by optimální přístup mohl kombinovat flexibilitu anglického systému s pevností německého právního rámce. Takový přístup by umožnil reagovat na specifické situace, aniž by ohrozil právní stabilitu nebo tradiční hodnoty. Tento model by také mohl poskytnout inspiraci pro další země, které čelí otázkám spojeným s polygamií v kontextu globalizace a zvyšující se kulturní rozmanitosti.

Shrneme-li výše uvedené, přístupy Anglie a Německa k polygamií odrážejí jejich odlišné právní tradice, kulturní vlivy i společenské hodnoty. Zatímco Anglie se snaží vyvážit pragmatismus a ochranu monogamie, Německo klade důraz na striktní dodržování svých právních norem. Oba systémy mají své přednosti i slabiny a poskytují cenné lekce pro další vývoj právní regulace polygamie v evropském i globálním kontextu.

5 Polygamie a Česká republika

5.1 Zákaz polygamie v českém právu

V České republice je právní úprava manželství a rodinných vztahů zakotvena především v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), který vstoupil v platnost 1. ledna 2014. Občanský zákoník definuje manželství jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná pomoc*“.³³ Podle občanského zákoníku může manželství uzavřít každý, kdo dosáhl věku osmnácti let a je způsobilý k právním úkonům. Výjimky z této věkové hranice mohou být povoleny pouze soudem ve zvláštních případech,³⁴ například když nezletilá osoba očekává dítě.

Český právní řád jednoznačně zakazuje polygamii, tedy situaci, kdy má jedna osoba současně více než jednoho manžela nebo manželku. Tento zákaz je pevně zakotven v § 674 OZ, který označuje dřívější manželství nebo jiný obdobný svazek za zákonnou překážku a stanoví následující: „*Manželství nemůže uzavřít osoba, která již dříve uzavřela manželství, ani osoba, která již dříve vstoupila do registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, a toto manželství, registrované partnerství nebo jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí trvá.*“³⁵ Zkoumané ustanovení vychází z principu monogamie, který je jedním ze základních pilířů rodinného práva, a navazuje na křesťansko-židovskou kulturu, tradice a historické normy.³⁶ Pokud by manželství bylo uzavřeno v rozporu se zákonnými omezeními, takové manželství by vzniklo a mělo by důsledky ve všech aspektech, včetně právního statusu, osobních vztahů a majetkových záležitostí, zejména ve vztahu ke vzniku společného jmění manželů. Jestliže by se v takovém manželství narodilo dítě, pak by platila první domněnka otcovství, tedy že otcem dítěte je manžel matky. Starší komentářová literatura se zabývala otázkou, zda měl být do matriky zapsán jako otec pozdější manžel. Vzhledem k vyšší pravděpodobnosti shody mezi biologickým a právním otcovstvím lze tento názor podpořit. Tyto závěry jsou rovněž v souladu s § 776 odst. 2,³⁷ který říká, že „*narodí-li se dítě ženě znovu provdané, má se za to, že otcem je manžel pozdější, i když se dítě*

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 655.

³⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 672.

³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 674.

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z., KYSELOVSKÁ, T. § 674 [Překážka dřívějšího manželství, registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 40. ISBN 978-80-7400-795-8.

³⁷ Tamtéž.

narodilo před uplynutím třicátého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné“.³⁸

Vzhledem k přísným požadavkům stanoveným zákonem č. 301/2000 Sb., o matrikách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „MatZ“), na doklady předkládané při uzavírání manželství, které jsou vyjmenovány v § 35 MatZ, lze předpokládat, že porušení této povinnosti bude v praxi často spojováno se sňatky uzavíranými v zahraničí.³⁹ Matriční úřad může výjimečně prominout požadavek na doložení listin a provedení ověření, je-li jejich získání spojeno s významnými obtížemi. K tomu může dojít například v případech, kdy osoba na území ČR obdržela mezinárodní ochranu, nebo když cizí stát odmítá vydat příslušné dokumenty, například osvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství.⁴⁰

Rodinné právo je výrazně ovlivněno tradicemi jednotlivých zemí, což vede k rozdílným přístupům států a může způsobit situaci, kdy jedno manželství bude platné pouze na území domovského státu jednoho z manželů.⁴¹ V rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Ncu 182/93, soud rozhodl, že nelze uznat cizí rozhodnutí o neplatnosti manželství, pokud bylo uzavřeno na území České republiky a alespoň jeden z manželů byl jejím občanem. V daném případě šlo o manželství, které bylo uzavřeno poté, co předchozí sňatky obou manželů byly pravomocně rozvedeny českým soudem. Cizí soud však rozhodl o neplatnosti manželství z toho důvodu, že rozvod nebyl uznán příslušným orgánem státu, jehož občanem byl jeden z manželů. Nejvyšší soud ČR odmítl uznání tohoto rozhodnutí, protože manželství bylo v souladu s českými právními předpisy, a otázka platnosti manželství uzavřeného v ČR nemohla být posuzována podle cizího právního řádu.⁴² Uzavře-li český občan manželství v zahraničí v souladu s právem státu, který umožňuje polygamii, bude takové manželství v rozporu s § 674, protože platnost manželství u českého občana, včetně překážek jeho uzavření, se řídí především občanským zákoníkem a ustanovením § 48 odst. 1 ZMPS⁴³, ve kterém stojí: „*Způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti se řídí právním řádem státu, jehož je tato osoba občanem.*“⁴⁴

³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 776.

³⁹ § 674 [Překážka předchozího svazku – zákaz bigamie]. In: PETROV, J. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2024. ISBN 978-80-7400-747-7.

⁴⁰ FIŠEROVÁ, Z. § 48 [Rozhodné právo pro uzavření manželství]. In: BRÍZA, P a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 254. ISBN 978-80-7400-528-2.

⁴¹ § 674 [Překážka předchozího svazku – zákaz bigamie]. In: PETROV, J. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2024. ISBN 978-80-7400-747-7.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. března. 1994, sp. zn. Ncu 182/93.

⁴³ PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol., op. cit. č. 41.

⁴⁴ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 48.

Důsledky novely zákona o rodině z roku 1992 stále ovlivňují současnou praxi. Touto novelou, která nabyla účinnosti 1. července 1992, bylo stanoveno, že církevní sňatky uzavřené občany ČR v zahraničí mezi 1. lednem 1950 a 30. červnem 1992 jsou považovány za manželství uzavřená podle českého práva, pokud byla uzavřena v souladu s právními předpisy dané země. Do té doby přitom platilo, že náboženské obřady nesměly předcházet civilnímu sňatku a sňatky v zahraničí musely mít civilní podobu, aby byly uznány za platné. Církevní sňatky uzavřené v tomto období tedy v ČR nebyly považovány za platné, ani když o nich místní úřady věděly. To vedlo k situacím, kdy mohla vzniknout dvojí manželství, aniž by tím byl porušen zákon.⁴⁵

Není-li respektován zákaz uzavření manželství, vzniká platné manželství se všemi právními důsledky. Současně však existuje možnost jeho prohlášení za neplatné. Manželství, která byla uzavřena v rozporu se zákonem, mohou být na návrh osoby s právním zájmem, včetně jednoho z manželů, prohlášena za neplatná. Z důvodu ochrany veřejného pořádku a s ohledem na trestní postih nezákonných svazků je zákonem umožněno, aby soudy taková manželství prohlásily za neplatná i bez návrhu z moci úřední, a to jak během trvání manželství, tak dokonce i po jejich zániku. Manželství může být konvalidováno, pokud dojde k odstranění překážky, tj. zánikem předchozího manželství, registrovaného partnerství či jiného podobného vztahu uzavřeného v zahraničí. Po odstranění této překážky se manželství stává platným s účinky od okamžiku jejího zániku, přičemž jeho právní následky zůstávají zachovány od data uzavření manželství. Přesto zůstává trestní odpovědnost za dvojí manželství zachována, a to pro oba snoubence, pokud bylo manželství uzavřeno s vědomím, že jeden z nich je již ženatý nebo vdaný.

Mluvíme-li o společném jmění manželů, ačkoli je obvykle výlučné pro jeden pár, právní předpisy nevyklučují možnost, aby jeden z manželů byl součástí více společných jmění. Tato situace může nastat, pokud je uzavřeno manželství v rozporu s § 674 ObčZ, který zakazuje uzavřít manželství osobě, která je již v jiném manželství, registrovaném partnerství nebo obdobném zahraničním svazku. V případě porušení tohoto zákazu není druhé manželství považováno za zdánlivé, ale za neplatné, a to pouze tehdy, když je takto soudně určeno. Dokud neplatnost není oficiálně stanovena, manželství je platné, což znamená, že i v takovém svazku vzniká společné jmění manželů. Zákon však neuvádí, zda by první společné jmění automaticky zaniklo, ani neřeší, jestli druhé manželství nemá vést ke vzniku společného jmění. Současně platí pravidla pro společné jmění u obou manželství, což může vyvolat složité otázky, například ohledně toho, do kterého společného jmění spadají příjmy z pracovního poměru. Tyto situace

⁴⁵ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 48.

nejsou blíže upraveny, pravděpodobně pro vzácnost jejich výskytu, přičemž se nabízí závěr, že by mělo být upřednostněno dříve uzavřené manželství. Nicméně právní ochrana by měla být poskytnuta i druhému manželovi, který neměl o existující překážce při uzavírání manželství vědomí a jednal v dobré víře. Třetí osoby by také měly být v těchto situacích chráněny.⁴⁶

5.2 Dvojí manželství jako trestný čin

Monogamie jako jeden ze základních principů rodinného práva je v českém právním řádu chráněna také z trestněprávního hlediska, a to konkrétně v ustanovení § 194, kdy v prvním odstavci je uvedeno: „*Kdo za trvání manželství uzavře manželství jiné, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“⁴⁷ Ve druhém odstavci pak stojí: „*Stejně bude potrestán, kdo uzavře manželství s osobou, která již je v manželství jiném.*“⁴⁸

Trestný čin dvojího manželství, a to ve svých obou formách, je zaměřen na ochranu institutu manželství, které je založeno na zásadě monogamie. Tato právní ochrana se vztahuje výhradně na manželské svazky, včetně těch uzavřených v zahraničí, a nezahrnuje registrovaná partnerství či podobné svazky. Je tomu tak proto, že monogamie je definována jako soužití muže a ženy v párovém vztahu, a nevztahuje se na svazky mezi osobami stejného pohlaví. Podle § 1 zákona o registrovaném partnerství je tento institut chápán jako trvalý vztah dvou osob stejného pohlaví, který vzniká na základě zákonných pravidel. Ačkoli registrované partnerství přináší podobné právní důsledky jako manželství, zejména v majetkových a osobních záležitostech, nejde o manželství ve smyslu zákona, což vyplývá z jeho samotné definice. Proto na něj nelze vztáhnout § 194 trestního zákoníku, který se vztahuje na manželské svazky. Zásadní rozdíl spočívá v tom, že manželství má podle § 655 občanského zákoníku za účel založení rodiny a péči o děti, což registrovanému partnerství chybí. Proto se nejedná o trestný čin podle § 194, pokud osoba, která je v registrovaném partnerství, uzavře manželství. Ačkoli § 674 občanského zákoníku zakazuje uzavřít manželství osobám, které jsou již v registrovaném partnerství nebo obdobném zahraničním svazku, takové partnerství představuje právní překážku pro nové manželství. Soud může v souladu s § 685 občanského zákoníku prohlásit manželství za neplatné.⁴⁹

I fingoaná manželství, tedy svazky uzavírané pouze formálně, například za účelem získání státního občanství, jsou chráněna v rámci trestního práva. Přestože tato manželství ve

⁴⁶ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3. ISBN 978-80-7400-565-7.

⁴⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 194.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. § 194 [Dvojí manželství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2423. ISBN 978-80-7400-893-1.

skutečnosti neohrožují princip monogamie, jsou nelegální. Státy chtějí zabránit tomu, aby občané uzavírali takové svazky jen pro finanční zisk, a umožnili tak cizím státním příslušníkům, kteří by jinak nesplňovali podmínky pro pobyt, zůstat na jejich území. Proto nelze považovat uzavření fingovaného manželství za polehčující okolnost, která by zmírňovala společenskou nebezpečnost trestného činu dvojího manželství.⁵⁰

Trestný čin dvojího manželství zahrnuje dvě hlavní formy protiprávního jednání. První odstavec postihuje osobu, která uzavře nové manželství, i když je stále v právně platném svazku. Druhý odstavec se zaměřuje na případy, kdy někdo vstoupí do manželství s partnerem, který je již ve stávajícím manželském vztahu. Pro obě skutkové podstaty platí, že původní manželství musí stále trvat. Tento požadavek je výslovně uveden v prvním odstavci a ve druhém odstavci je nepřímě potvrzen slovy „je v manželství jiném“.⁵¹

Podle § 194 odst. 1 se první skutková podstata trestného činu dvojího manželství naplňuje tím, že osoba, která je stále v manželském svazku, uzavře další manželství. Tím se dostává do situace, kdy má právní vztah ke dvěma různým manželským partnerům současně. Nové manželství je tedy svazek uzavřený v době, kdy předchozí manželství pachatele ještě trvá. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, nestanovuje, že by registrované partnerství bylo důvodem pro vznik trestného činu dvojího manželství na stejné úrovni jako manželství. Nepřípustnost dvojího manželství tedy zůstává vázána pouze na situace, kdy trvá platný manželský svazek. Jakýkoli opačný výklad by vedl k nepřipustné analogii v neprospěch pachatele, což není v souladu se zásadami trestního práva.⁵²

Trestného činu dvojího manželství se dopustí i ten, kdo uzavře nové manželství, ačkoli soud už rozhodl o zániku jeho předchozího manželství, avšak toto rozhodnutí ještě nenabýlo právní moci. To může nastat například proto, že ještě nevypršela lhůta pro odvolání, odvolací řízení stále probíhá, nebo soud nestanovil přesné datum úmrtí jednoho z manželů. Trestní odpovědnost nastává bez ohledu na to, zda existují důvody, které by způsobily neplatnost předchozího manželství, například manželství mezi blízkými příbuznými nebo bez soudního souhlasu s nezletilou osobou. I když je manželství neplatné nebo nelegitimní, považuje se za platné, dokud soud neprohlásí jeho neplatnost. Dokud není předchozí svazek pravomocně zrušen, dotyčná osoba nemůže legálně uzavřít nové manželství. Pokud se přesto rozhodne

⁵⁰ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel, op. cit. č. 50.

⁵² Tamtéž.

vstoupit do nového svazku, nese trestní odpovědnost podle § 194, bez ohledu na to, že předchozí manželství bylo neplatné od samého počátku.⁵³

Odstavec 2 zavádí samostatnou skutkovou podstatu trestného činu, která se vztahuje na situaci, kdy někdo vědomě uzavře manželství s osobou, která je již v jiném manželském svazku. Trestní odpovědnost tedy nese i ten, kdo sám není vdaný nebo ženatý, ale záměrně vstoupí do manželství s osobou, která je stále vdaná nebo ženatá. Klíčovým faktorem je, že manželství dané osoby musí v okamžiku uzavření nového sňatku stále existovat. Jedná se o úmyslný čin. Pachatel musí alespoň vědět, a tedy být smířen s tím, že vstupuje do manželství s osobou, jejíž předchozí manželství stále trvá. Na druhé straně, pokud někdo uzavře manželství v domnění, že předchozí manželství jeho partnera skončilo – například na základě falešných dokumentů, jako jsou rozsudek o rozvodu či úmrtí list – a nevěděl, že předchozí manžel stále žije, nemůže být podle § 194 odst. 2 považován za trestně odpovědného, i když manželství ve skutečnosti trvá.⁵⁴

5.3 Uznávání cizích polygammích manželství v českém právním řádu

Uznávání cizích polygammích manželství v českém právním řádu je komplikovaná otázka, která se dotýká nejen mezinárodního práva soukromého, ale i základních hodnot českého právního systému, především principu monogamie. V České republice je polygamie přísně zakázána a rodinné právo, stejně jako trestní právo, stanoví, že manželství může být uzavřeno pouze mezi jedním mužem a jednou ženou. Uzavření druhého manželství, pokud to první nebylo zrušeno, je kvalifikováno jako trestný čin bigamie. Nicméně v globalizovaném světě, kde lidé migrují mezi státy s různými právními a kulturními normami, může vzniknout situace, kdy osoba přicestuje do České republiky z cizího státu, kde jsou polygammí manželství legální a běžně uznávána. Jakým způsobem se k těmto případům staví český právní řád a jaké jsou praktické důsledky uznávání takových manželství?

Česká republika se při řešení otázek uznávání zahraničních manželství řídí zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, který stanovuje kolizní normy upravující právní vztahy s mezinárodním prvkem. Tento zákon stanovuje, že platnost manželství se posuzuje podle práva místa, kde bylo manželství uzavřeno, což je známé jako princip *lex loci celebrationis*.⁵⁵ Když tedy osoba uzavře manželství v zemi, kde je polygamie legální, české

⁵³ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. § 194 [Dvoji manželství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 4. ISBN 978-80-7400-893-1.

⁵⁴ Tamtéž, marg. č. 10.

⁵⁵ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 48.

právo toto manželství teoreticky uznává za platné podle práva dané země. V praxi to však neznamená automatické uznání všech právních důsledků, které by z takového manželství vyplývaly, pokud by bylo uznáno plně v souladu s českým právním řádem.

Klíčovým aspektem českého přístupu k uznávání zahraničních polygamních manželství je výhrada veřejného pořádku, která je zakotvena v § 4 zákona o mezinárodním právu soukromém.⁵⁶ Podle tohoto ustanovení nemůže být použito právo cizího státu, pokud by jeho účinky byly v rozporu se základními hodnotami českého právního řádu. Výhrada veřejného pořádku je tak jedním z hlavních důvodů, proč české soudy a správní orgány odmítají uznat polygamní manželství uzavřená v zahraničí. Český právní systém staví monogamii na základní principy manželského práva a jakékoliv narušení tohoto principu by bylo považováno za neakceptovatelné porušení veřejného pořádku. Pokud tedy osoba, která přicestuje do České republiky, uzavřela polygamní manželství v zemi, kde je tato forma manželství legální, české úřady uznají pouze jedno manželství. Ostatní manželky tak v rámci českého právního systému nebudou považovány za manželky v právním smyslu a nebudou mít žádná z práv a povinností, které by jim jinak vyplývaly z manželského svazku. Tento přístup má vážné praktické důsledky zejména v oblasti rodinného práva, sociálního zabezpečení a dědictví. Například v případě úmrtí manžela mohou být další manželky i jejich děti znevýhodněny v dědických právech, jelikož jejich manželství nebude právně uznáno.

Tento restriktivní přístup může také vyvolat problémy v oblasti migrace a pobytového práva. Jestliže muž přicestuje do České republiky se svými manželkami a požádá o sloučení rodiny, pak české úřady uznají pouze jednu manželku, což znamená, že ostatní manželky nebudou mít nárok na pobyt na základě rodinného sloučení.⁵⁷ To může vést k obtížným situacím pro celé rodiny, které byly v zemi původu uznány jako právoplatné, ale v České republice jsou postaveny před právní překážky.

Judikatura v oblasti uznávání polygamních manželství v České republice je zatím omezená. Zkušenosti však můžeme čerpat z judikatury jiných evropských států, kde se soudy musely vypořádat s podobnými otázkami. Například ve Skandinávii, konkrétně v Dánsku a Švédsku, se soudy již několikrát zabývaly otázkami uznávání polygamních manželství, zejména v souvislosti s migračními případy. V těchto zemích soudy čelily rozhodnutím, zda uznat polygamní manželství v rámci rozhodování o povolení k pobytu na základě sloučení rodiny. I když byl uplatňován princip *lex loci celebrationis*, soudy v mnoha případech odmítly

⁵⁶ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, § 4.

⁵⁷ ŠTÝBNAROVÁ, N. Jak se vyrovnat s tradičními manželskými instituty práva šaría? Pohled optikou dánské a švédské judikatury. *Iurium Scriptum*, 2018, roč. 2, č. 2, s. 27–33. ISSN 2570-5709.

uznat právní účinky polygammích manželství na základě výhrady veřejného pořádku a ochrany práv dětí a žen.⁵⁸ Zde bych ráda uvedla případ z Dánska, který řešil nejvyšší dánský správní orgán pro rodinné záležitosti. Tento případ se týkal iráckého tlumočnicka, jenž spolupracoval s dánskou armádou během koaliční mise v Iráku, čímž se vystavil riziku pronásledování ze strany iráckých úřadů. Na základě této hrozby mu byl v Dánsku udělen azyl, který se vztahoval také na jeho dvě manželky, s nimiž uzavřel manželství v letech 1996 a 2003 v souladu s iráckými právními předpisy. Když však v roce 2008 přijeli do Dánska, dánské matriční úřady zahájily z vlastní iniciativy řízení o zrušení druhého manželství, protože bylo v rozporu s dánským veřejným pořádkem. Na rozdíl od většiny zemí v Dánsku o rozvodech rozhodují správní orgány, nikoli soudy. Všichni tři účastníci řízení proti návrhu protestovali a tvrdili, že jejich svobodnou volbou je ponechat si obě manželství. Poté, co úřad rozhodl o zrušení druhého manželství, se účastníci rozhodli vrátit do Iráku, protože toto rozhodnutí bylo v rozporu s jejich morálními hodnotami.⁵⁹

Navzdory přísnému přístupu k uznávání polygammích manželství existují výjimky, kdy české soudy mohou přihlídnout k právním normám cizího státu, pokud by to bylo spravedlivé a přiměřené okolnostem konkrétního případu. V těchto případech je nutné, aby nebyly porušeny základní hodnoty českého právního řádu, jako jsou ochrana lidských práv a rovnost. Například pokud by uznání polygammího manželství přispělo k ochraně dětí nebo žen, soudy by mohly přihlídnout k mezinárodním úmluvám o lidských právech a případně rozhodnout ve prospěch uznání určitých aspektů tohoto manželství.

Důležitou oblastí, kde se uznávání polygammích manželství projevuje, je migrační právo. Státy Evropské unie čelí zvýšenému počtu migrantů přicházejících z regionů, kde je polygamie legální, například z oblasti Blízkého východu a severní Afriky. V těchto případech se často řeší otázky týkající se sloučení rodiny a udělení pobytového oprávnění na základě rodinných vazeb. Český přístup k těmto otázkám je však velmi restriktivní, a to zejména z důvodu ochrany veřejného pořádku a základních hodnot českého právního řádu.⁶⁰

Migranti z těchto regionů mohou čelit právním překážkám, když se pokoušejí získat pobyt pro více než jednu manželku, což vede k tomu, že mnoho rodin zůstává v právní nejistotě. V některých případech mohou české úřady povolit pobyt pro jednu manželku, zatímco ty ostatní jsou nuceny hledat jiné právní cesty, jak zůstat v České republice.

⁵⁸ ŠTÝBNAROVÁ, N. Jak se vyrovnat s tradičními manželskými instituty práva šaria? Pohled optikou dánské a švédské judikatury. *Iurium Scriptum*, 2018, roč. 2, č. 2, s. 27–33. ISSN 2570-5709.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

Uznávání cizích polygammích manželství v českém právním řádu je téma, které spojuje otázky mezinárodního práva soukromého, lidských práv a rodinného práva. Ačkoli český právní systém uznává princip *lex loci celebrationis*, který by teoreticky umožnil uznání polygammích manželství uzavřených v cizině, výhrada veřejného pořádku hraje klíčovou roli v odmítnutí plného uznání těchto manželství. Tento přístup má praktické důsledky pro rodinné právo, dědictví, sociální zabezpečení a migraci, což vede k právní nejistotě pro osoby přicházející z právních systémů, kde je polygamie běžná. Zatímco české soudy a správní orgány neuznávají polygammí manželství z důvodu rozporu s veřejným pořádkem, existují specifické výjimky, kdy by soudy mohly uznat některé aspekty těchto manželství, zejména pokud by bylo nutné ochránit práva dětí nebo žen. To vyžaduje pečlivou interpretaci právních norem a často i použití mezinárodních úmluv o lidských právech, které kladou důraz na ochranu zranitelných skupin. Migrační krize, která zasáhla Evropu v posledních letech, přinesla do českého právního systému nové výzvy, pokud jde o uznávání právních vztahů osob z odlišných právních kultur. Zkušenosti jiných evropských států, jako jsou Dánsko a Švédsko, ukazují, že soudy musí při rozhodování o těchto otázkách zohledňovat nejen mezinárodní právo, ale také lidskoprávní aspekty a ochranu základních hodnot právního systému dané země. Do budoucna lze očekávat, že s rostoucí migrací do České republiky bude otázka uznávání polygammích manželství stále aktuálnější. Český právní systém, který je postaven na principech monogamie a rovnosti, bude muset hledat řešení, jak skloubit respekt k právnímu systému cizích států s ochranou veřejného pořádku a lidských práv v rámci své jurisdikce. Tato témata mohou do budoucna vyžadovat i legislativní změny nebo judikaturní vývoj, aby byla nalezena rovnováha mezi uznáváním kulturních odlišností a ochranou základních práv a hodnot českého práva.

5.4 Důsledky polygammích manželství pro práva jednotlivců v oblasti důchodového zabezpečení, nároku na dědictví a výživného

Polygammí manželství má v právních systémech, které takové svazky neuznávají, zásadní dopad na řadu individuálních práv, přičemž nejvýznamnější důsledky se týkají důchodového zabezpečení, nároku na dědictví a výživného mezi manželi. V České republice, kde je právně zakotvena zásada monogamie, jsou osoby v polygammích manželstvích značně znevýhodněny.

V případech, kdy jsou takové osoby cizinci a jejich manželství bylo uzavřeno v zemi, kde je polygamie legální, jsou tyto otázky řešeny na základě pravidel mezinárodního práva soukromého a s ohledem na § 4 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, který obsahuje výhradu veřejného pořádku. Tento článek se zaměří na právní dopady polygamií manželství v českém právním řádu se zaměřením na důchodové zabezpečení, dědictví a výživné.

5.4.1 Důchodové zabezpečení

Jedním z nejproblematičtějších aspektů polygamií manželství je otázka důchodového zabezpečení. V České republice mají pozůstalé manželky po zemřelém manželovi nárok na vdovský důchod, pokud splňují podmínky stanovené v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Tento zákon však předpokládá existenci pouze jedné právoplatné manželky⁶¹, a proto v případech polygamií manželství, kdy muž by měl více manželek, bude nárok na vdovský důchod přiznán pouze jedné z nich – té, která byla v manželství uzavřeném v souladu s českým právním řádem nebo která by byla uznána jako první manželka.

Podle české právní úpravy by nemohly další manželky, které by byly v zemi původu právně uznány, nárokovat vdovský důchod, jelikož jejich manželství nejsou podle českého práva uznána. Příkladem takového případu může být situace, kdy muž, který je občanem státu, kde je polygamie legální, zemře na území České republiky a jeho další manželky žádají o důchodové dávky. Vzhledem k tomu, že české soudy rozhodují s ohledem na výhradu veřejného pořádku, by byly tyto žádosti zamítnuty z důvodu neslučitelnosti polygamií manželství s českým právním řádem.

Zde bych ráda uvedla dva příklady, které řešil francouzský kasační soud. V letech 2014 a 2015 byly přiznány nároky na pozůstalostní důchod druhým manželkám v případech, kdy muž pocházející z Alžírsko uzavřel nejprve manželství s francouzskou občankou, a poté druhé manželství s alžírskou státní příslušnicí. První manželství skončilo rozvodem, zatímco druhé zaniklo po smrti manžela, který žil ve Francii. Druhé manželky podaly žalobu poté, co jim nebyl podle francouzského zákona o sociálním zabezpečení přiznán nárok na pozůstalostní důchod kvůli existenci bigamie. Tento spor byl pozoruhodný, protože různé odvolací soudy rozhodly každou věc jinak. Kasační soud však přijal jednotné stanovisko – druhé manželky mají nárok na důchod, jelikož jejich manželství nebyla nikdy soudně prohlášena za neplatná. Pokud bylo manželství uzavřeno v zahraničí a považováno tam za platné, nelze zcela popřít

⁶¹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, § 49.

jeho právní účinky. Francouzský veřejný pořádek nebrání tomu, aby byla druhá manželka uznána pro účely nároků na základě zákona o sociálním zabezpečení.⁶² Soud také rozhodl, že i pokud bylo druhé manželství neplatné, ale uznané jako putativní, pozůstalé manželky stále mají nárok na důchod.

V roce 2021 pak Kasační soud rozhodl, že důchod bude rozdělen mezi pozůstalé manželky podle délky trvání jejich manželství, bez ohledu na to, že manželství se časově překrývala.⁶³

5.4.2 Nárok na dědictví

Dědické právo v České republice je založeno na principech zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Tento zákon stanoví, že dědici mohou být manžel, děti nebo další osoby podle závěti či zákona. V případech polygamních manželství by měla na dědictví nárok pouze manželka, kterou český právní řád uznává jako jedinou právoplatnou manželku. To vede k právní nejistotě a potenciálním sporům mezi manželkami a dětmi z různých manželství. Další manželky nemají v českém právním systému žádný právní nárok na dědictví, a to i přesto, že by jim v zemi původu podle místního práva takový nárok náležel.

V roce 1980 byl ve Francii řešen případ Bendeddouche, který přiznal polygammím manželkám dědické právo. Muž alžírské národnosti se nejprve oženil v Alžírsku s Alžírankou, s níž měl sedm dětí, a později se s rodinou přestěhoval do Francie, kde získal nemovitosti. Po návratu do Alžírsku uzavřel druhé manželství s další ženou z Alžírsku, se kterou měl dvě děti. Druhé manželství bylo legální, protože alžírské zákony i osobní status manželů povolují polygamii. Po jeho smrti se řešilo, zda obě manželky a jejich děti mohou dědit jeho majetek ve Francii. Původní soud rozhodl, že ano, avšak odvolací soud to zpochybnil s ohledem na rozpor s francouzským mezinárodním veřejným pořádkem. Kasační soud ale tento názor odmítl a rozhodl, že účinky polygammního manželství uzavřeného v souladu s alžírskými zákony musí být uznány i ve Francii. Dědění se přitom řídí francouzským právem, což umožnilo oběma manželkám i jejich dětem uplatňovat dědické nároky.⁶⁴

⁶² Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 9. října 2014, věc. č. 13-22.499; Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 12. února 2015, věc. č. 13-19.751; Ralser. *Jurisprudence – Conflits de lois*, s. 626 a 628.

⁶³ Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 21. října 2021, věc. č. 20-17.462.

⁶⁴ Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 3. ledna 1980, věc. č. 78-13.762.

5.4.3 Výživné mezi manželi

Problematika výživného mezi manželi je další oblast, která je ovlivněna skutečností, že polygamní manželství nejsou v České republice právně uznána. Podle § 760 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, má každý z manželů právo požadovat výživné od druhého manžela, pokud není schopen sám se živit a splní-li podmínky uvedené v tomto ustanovení.⁶⁵ Toto právo však vzniká pouze v případě, že manželství je právně uznáno. Další manželky, i kdyby byly v zemi původu považovány za právoplatné manželky, by tento nárok neměly. Pokud by tedy manželství skončilo rozvodem, nárok na výživné bude mít pouze manželka uznaná českým právem, přičemž další manželky by byly z tohoto nároku vyloučeny.

V roce 1958 řešil francouzský Kasační soud případ známý jako Chemouni. Pan Chemouni, tuniský izraelita, uzavřel své první manželství s francouzskou občankou v roce 1940. Roku 1945 pak v Tunisku uzavřel druhé manželství s tuniskou občankou, s níž se následně usadil ve Francii, kde ji po čase opustil. Druhá manželka se obrátila na francouzské soudy se žádostí o výživné. Nižší soudy odmítly přiznat výživné na základě tuniského práva, protože to bylo v rozporu s francouzským veřejným pořádkem. Kasační soud ale uvedl, že v tomto případě je podstatné posoudit, zda druhá manželka má ve Francii právo na výživné jako manželka. Rozhodl, že tuniský občan nemůže ztratit svá práva jen proto, že se přestěhoval do Francie. Kasační soud tak zrušil rozhodnutí nižších soudů, přijal myšlenku oslabených účinků veřejného pořádku a rozhodl, že nárok druhé manželky na výživné není v rozporu s francouzským mezinárodním veřejným pořádkem.⁶⁶

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 760.

⁶⁶ Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 28. ledna 1958 [online]. In: *Interjurisnet* [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <http://www.interjurisnet.eu/html/dip/civ1280158.pdf>

6 Polygamie a stejnopohlavní svazky v kontextu českého a mezinárodního práva soukromého

Tato kapitola se zaměřuje na právní a kulturní výzvy spojené s uznáváním polygammích manželství v České republice, a to především v rámci mezinárodního práva soukromého. Vedle rozboru právních principů *lex loci celebrationis* a výhrady veřejného pořádku kapitola také porovnává situaci polygammích rodin s problémy, kterým čelí stejnopohlavní páry při uznávání jejich rodinněprávních statusů získaných v zahraničí. Vzhledem k aktuálnímu politickému a kulturnímu prostředí v České republice, včetně postojů antiimigračních stran a prioritizace tradičních rodinných hodnot, tato kapitola zkoumá, jak tyto faktory ovlivňují uznávání různých rodinných struktur a jejich právní postavení.

6.1 Právní principy uznávání zahraničních rodinněprávních institutů v České republice

Když do České republiky přijde polygammí rodina, české správní a soudní orgány čelí otázce, zda uznají platnost polygammího manželství, které bylo uzavřeno podle zahraničního práva, včetně souvisejícího osobního statusu manžela. Tento institut však není českému právnímu řádu vlastní ani v něm upraven. Při právním hodnocení takového případu se uplatňují pravidla mezinárodního práva soukromého. V takovém případě je potřeba vyrovnat se se střetem dvou principů, kterými jsou *lex loci celebrationis*, podle kterého jsou manželství a jeho platnost posuzovány podle právního řádu, ve kterém bylo manželství uzavřeno, a výhrady veřejného pořádku, která umožňuje soudům daný právní institut neuznat v případě, že by uznání tohoto manželství znamenalo zásah nebo ohrožení základních právních zásad a hodnot, na nichž je právo postaveno jako celek. Obě tyto zásady jsou obsaženy v české právní úpravě mezinárodního práva soukromého. Kromě těchto základních pravidel musí soud zvážit i význam základních lidských práv, zejména právo na rodinný a soukromý život, lidskou důstojnost a stále více také svobodu náboženského vyznání.

Z pohledu jednotlivce, jehož osobní status a související práva i povinnosti mohou být buď potvrzeny, nebo zamítnuty, je rozhodnutí zásadní nejen pro praktické fungování v nové společnosti. Výzkumy naznačují, že rozhodnutí státu v této oblasti představuje i nepřímý signál týkající se integrační politiky a míry, do jaké je jedinec vnímán jako součást přijímající společnosti.⁶⁷

Při rozhodování o tom, zda by polygamní manželství mělo být uznáno, či nikoliv, je nutné zkoumat, jaká práva by byla v případě pozitivního rozhodnutí dotčena, a jaká práva by byla naopak chráněna. Správného posouzení případu by se dalo docílit tak, že by byl každý jednotlivý případ zkoumán individuálně.

6.2 Konflikt mezi veřejným pořádkem a individuálními právy

Při právním posuzování rovnováhy mezi ochranou veřejného pořádku (včetně otázky uznání polygamního manželství, které v českém právu neexistuje) a právy jednotlivců je klíčové zohlednit základní lidská práva – konkrétně právo na rodinný a soukromý život, lidskou důstojnost a náboženskou svobodu. Pokud by soud zjistil, že by některé z těchto práv bylo porušeno, měl by daný případ označit za rozpor s veřejným pořádkem, protože zmíněná práva jsou chráněna ústavně. Soudy by se tak dostaly do složité situace: chránit veřejný pořádek, zároveň však respektovat základní práva. To by mohlo vést jak k rozhodnutí o uznání manželství, tak k jeho neuznání.

Aktuální akademická a politická otázka je, zda jsou soudní a správní orgány dostatečně vybaveny k tomu, aby dokázaly podporovat nové rezidenty z odlišných kulturních prostředí, aniž by je nutily vzdát se jejich kulturní identity, pokud ta představuje skutečné riziko pro veřejný pořádek daného státu. K dosažení tohoto cíle je nezbytné, aby soudci v České republice porozuměli významu právních institutů v rámci právního systému islámského práva. Současně by soudci museli překročit tradiční západní přístup, který obvykle odděluje právo a náboženství. V této souvislosti je na národní evropské úrovni stále více zdůrazňována svoboda náboženského vyznání.

Polygamní manželství, která vycházejí ze systému islámského práva, založeného převážně na náboženských hodnotách islámu, mohou být v některých interpretacích vnímána jako projev práva na svobodu náboženského vyznání.

⁶⁷ MUSTASAARI, S. *Rethinking Recognition: Transnational Families and Belonging in Law* [online]. Helsinki, 2017. Dissertation Thesis. Helsinki University [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225021/RETHINKI.pdf?sequence=1>

6.3 Paralely s uznáváním práv stejnopohlavních párů

V České republice soudy zatím tyto otázky neřešily, ovšem lze je srovnat s aktuálními případy týkajícími se uznávání stejnopohlavních svazků a homoparentality. Oba případy se týkají uznání rodinněprávních vztahů platně vzniklých v zahraničí podle tamních zákonů, které však domácí právní řád nepodporuje. Proces uznávání těchto přeshraničních rodinněprávních vztahů stojí na zásadních právních principech, které se mohou dostat do střetu. Na jedné straně je princip *lex loci celebrationis*, na straně druhé pak výhrada veřejného pořádku. Dále do úvahy vstupují hodnoty a lidská práva zakotvená v mezinárodních úmluvách, která by měla být společná pro všechny západní státy, které je ratifikovaly.

Česká republika dlouhodobě řeší problematiku uznávání vztahů stejnopohlavních párů, včetně osvojení dětí nebo uznání cizozemských oddacích listů. Vzhledem k tomu, že české právo neumožňuje homosexuálním párům uzavírat manželství, a tedy plně právně uspořádat jejich rodinný život, řada těchto párů často využívá tzv. reprodukční turistiku, kdy cestují do zemí, kde jim legislativa umožňuje uzavřít sňatek, osvojit si dítě, nebo podstoupit asistovanou reprodukci. Po návratu do České republiky pak české úřady musí řešit, zda tyto zahraniční dokumenty uznat, což vytváří paralelu k situaci, kdy by Česká republika měla uznat polygammí manželství.

Vzhledem k tomu, že Česká republika neuznává manželství homosexuálních párů, vzniká konflikt mezi mezinárodními právy, která tyto vztahy legalizují, a českým právem, jež takové uznání neumožňuje. Tento konflikt je podobný tomu, kdyby Česká republika řešila uznání polygammího manželství, jež právní systém rovněž neuznává.

6.4 Politické postoje a soudní rozhodnutí ovlivňující budoucnost rodinného práva v České republice

Zatímco západní evropské země využívají argumentace o ochraně práv sexuálních menšin jako způsob, jak poukázat na neslučitelnost islámu s evropskou kulturou, čímž podporují strach z muslimských migrantů a jejich vlivu⁶⁸, Česká republika se k tomu staví odlišně. Hlavní antiimigrační strany se staví proti právům homosexuálů a podporují tradiční nukleární rodinu, čímž vytváří konzervativní opozici nejen proti muslimským migrantům, ale i proti právům sexuálních menšin. Tento rozdíl oproti Západu evropským pravicovým stranám

⁶⁸ SHIELD, A. When pro-Gay means anti-Muslim. In: *Murmur.dk* [online]. [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <http://murmur.dk/when-pro-gay-means-anti-muslim/>

dokládá, že české strany nevyužívají argumenty o právech menšin, aby posílily svůj antiislámský postoj, ale spíše podporují konzervativní hodnoty, které vylučují jakoukoli formu rozšíření práva homosexuálů.

Americký právník Derrick Bell popsal teorii konvergujících zájmů, která tvrdí, že většina prosazuje práva menšin jen tehdy, když to vyhovuje jejím vlastním zájmům.⁶⁹ Tento koncept je patrný v evropském politickém prostředí, kde pravicové strany prosazují práva homosexuálů jen proto, aby poukázaly na neslučitelnost islámu s evropskými hodnotami. Další teorie poukazuje na to, jak antiimigrační strany využívají argumenty o právech žen v antiislámském postoji.⁷⁰ Tyto strany často poukazují na vyšší míru ochrany práv žen v evropském právním systému oproti patriarchálním islámským normám, avšak činí tak způsobem, který podporuje tradiční role žen ve společnosti.

V českém prostředí antiimigrační strany hovoří o ochraně práv žen, ale zároveň podporují tradiční role žen jako matek a manželek. Tento přístup odhaluje, že jim primárně nejde o skutečné posílení práv žen, ale o využití těchto argumentů k podpoře protiislámské agendy.

Postoj antiimigračních stran, který se v České republice soustředí na ochranu tradičních hodnot, může mít nepříznivý vliv na právní vývoj v oblasti rodinných práv homosexuálů. Propojení antiislámské a antihomosexuální agendy vytváří prostředí, které brzdí liberální legislativní změny a může vést ke zpomalení pokroku v oblasti uznávání práv stejnopohlavních párů. Zatímco západní země EU přijaly právní úpravy, které uznávají a chrání práva homosexuálů, český právní systém setrvává v konzervativní pozici.

Antimuslimské téma je tak v českém politickém postoji provázáno s tématem práv homosexuálů, avšak v negativním slova smyslu. Česká republika používá argumenty na ochranu tradiční rodiny a odmítá jakékoliv rozšíření práv sexuálních menšin.

V České republice proběhlo několik významných soudních sporů, v nichž byla řešena problematika uznávání zahraničních právních statusů stejnopohlavních párů. Například Nejvyšší správní soud rozhodl o zamítnutí uznání cizozemského stejnopohlavního manželství v případě č. j. 8 As 230/2017-41⁷¹, zatímco Městský soud v Praze se vyjádřil k otázce adopce dětí stejnopohlavními páry v případě č. j. 5 A 186/2012-61.⁷² Nejvýznamnější judikát

⁶⁹ BELL, J. D. Comment, *Brown v. Board of Education and the Interest Convergence Dilemma*. *Harvard Law Review*. 1980, vol. 93, no. 3, p. 522. ISSN 2161-976X.

⁷⁰ FARRIS, R. S. *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*. Durham: Duke University Press, 2017, s. 78. ISBN 978-0-8223-6960-8.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 30. května 2018, č. j. 8 As 230/2017-41.

⁷² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2016, č. j. 5 A 186/2012-61.

Ústavního soudu (případ č. j. I. ÚS 3226/16) pak otevřel možnost uznání rodičovství stejnopohlavního páru na základě dohody o surogátním mateřství, kde Ústavní soud upřednostnil nejlepší zájem dítěte před ochranou tradiční rodiny, čímž fakticky umožnil zápis obou rodičů stejnopohlavního páru do rodného listu dítěte.⁷³ Toto rozhodnutí Ústavního soudu zdůrazňuje prioritu nejlepšího zájmu dítěte před ochranou tradiční rodiny. Rozhodnutí umožnilo uznat rodičovství stejnopohlavního páru v ČR, ačkoliv tato možnost není explicitně povolena v českém právním řádu. Tento právní názor posiluje přeshraniční rekognici a otevírá homosexuálním párům cestu k uznávání jejich práv v oblasti rodičovství, pokud byla tato práva získána legálně v zahraničí.

Na základě judikátů Ústavního soudu mají české stejnopohlavní páry určité možnosti pro uznání rodičovství a osobních statusů v ČR, pokud tyto statusy vznikly v zahraničí. To zahrnuje případy, kdy páry využívají prostředky dostupné pouze v zahraničí, jako jsou asistovaná reprodukce, adopce nebo surogátní mateřství.

Koncept nukleární rodiny vychází z křesťanské tradice. Kdyby právo na náboženskou svobodu bylo nově interpretováno tak, že nevěřící nemohou být nuceni následovat křesťanské ideje, mohlo by to změnit způsob, jakým se český právní systém staví k homosexuálním párům. Uznání tohoto principu by například mohlo zpochybnit současnou právní praxi, která považuje stejnopohlavní vztahy pouze za registrované partnerství a která přiznává práva k dítěti jen jednomu z rodičů u stejnopohlavních párů. Kdyby byl koncept nukleární rodiny zhodnocen jako kulturně podmíněný, a ne zcela univerzální, otevřel by se prostor pro uznání rozmanitějších rodinných struktur.

Součástí veřejného pořádku v České republice je také právo na svobodu náboženského vyznání, které by mohlo ovlivnit posuzování rodinněprávních institutů cizích právních řádů, včetně polygammního manželství. Zde hraje roli konflikt mezi tradičním křesťanským monogammním pojetím rodiny a právem muslimů praktikovat polygamii. Jestliže by bylo zjištěno, že všichni partneři vstoupili do manželství dobrovolně a chtějí v něm pokračovat, pak hlavní překážkou uznání zůstává jen tradiční představa o monogamii, která dominuje právnímu systému v České republice. Pokud by Česká republika uznala náboženskou svobodu i v tomto kontextu, umožnilo by to přehodnocení veřejného pořádku tak, aby respektoval náboženská práva a hodnoty jednotlivých subjektů. Soudy by tak mohly přehodnotit, zda upřednostňování křesťanských hodnot před muslimskými je spravedlivé, zejména když s takovým přístupem všichni partneři nesouhlasí.

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala problematikou polygamie z pohledu mezinárodního práva soukromého a zkoumala právní přístupy k tomuto fenoménu napříč různými právními systémy. Ústředním bodem bylo srovnání právních přístupů muslimských zemí a evropských států, zejména Anglie, Německa a České republiky, a jejich reakce na polygamii jako právní institut. Cílem bylo zmapovat, jak se různé právní řády staví k uznávání polygamních manželství uzavřených v zahraničí, a identifikovat kolizní problémy i limity vyplývající z aplikace veřejného pořádku.

Polygamie jako právní jev klade náročné otázky, které přesahují kulturní i náboženské rozdíly a odhalují limity právní spolupráce mezi státy s odlišnými hodnotovými systémy. Právní systémy většiny muslimských států polygamii povolují a regulují její specifické podmínky. Naproti tomu evropské země, založené na monogamii jako základu rodinného práva, mají sklon odmítat polygamii na základě veřejného pořádku, což je nástroj ochrany domácích hodnot. Tento rozpor mezi osobním statutem a veřejným pořádkem představuje zásadní problém pro mezinárodní právo soukromé, které musí při rozhodování respektovat jak základní hodnoty státu, tak práva jednotlivců.

Výzkum této práce ukázal, že v právních systémech evropských zemí má veřejný pořádek výsadní postavení a bývá často uplatňován jako obrana proti uznávání polygamních manželství uzavřených mimo Evropu. Tento koncept, který chrání základní právní a morální hodnoty jednotlivých států, se uplatňuje zejména v situacích, kdy právní řád třetího státu uznává polygamii jako součást osobního statusu jednotlivce. Ačkoliv je aplikace veřejného pořádku považována za krajní opatření, výzkum naznačuje, že v kontextu polygamie je tato výhrada uplatňována relativně často. Jak ukazují příklady z Anglie a Německa, veřejný pořádek je sice pružný, avšak ve vztahu k polygamii bývá zpravidla důsledně vylučující.

V českém právním řádu je situace obdobná. Český občanský zákoník výslovně zakazuje polygamii, a české soudy by proto pravděpodobně odmítly uznat polygamní manželství uzavřené v zahraničí, a to i v případech, kdy by dotčená osoba měla občanství země, která polygamii povoluje. Nicméně v českém právním prostředí dosud nebyla otázka uznávání polygamie řešena judikaturou, což vytváří určitý prostor pro budoucí diskusi a interpretaci veřejného pořádku. Právní řády jednotlivých evropských států by měly rovněž reflektovat měnící se společenské podmínky a otázku, zda v některých případech není možné respektovat kulturní odlišnosti, aniž by došlo k porušení základních hodnot právního řádu.

Zjištění této práce ukázala, že v oblasti polygamie mezinárodní právo soukromé naráží na mez, kdy je nutné rozhodovat mezi ochranou domácího právního pořádku a respektem k právní kultuře jiných států. Přestože se evropské právní řády vyhýbají uznávání polygamie, praxe ukazuje, že určité aspekty právních vztahů v rámci polygammích svazků, například nárok na dědictví či výživné, mohou být v některých případech uznány. Tento přístup tak zajišťuje minimální ochranu práv všech dotčených stran bez nutnosti přímého uznání samotného institutu polygamie.

Otázka polygamie je navíc úzce spjata s lidskými právy, zejména s právem na náboženské vyznání, a tím vyvolává právní i etické dilema. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva dokládají, že v rámci evropského kontextu polygamie nadále zůstává v konfliktu se základními hodnotami ochrany práv žen a rovnosti mezi pohlavími. Právě v této souvislosti je nutné zmínit, že pro evropské státy je veřejný pořádek důležitým nástrojem k zajištění, aby cizí právní normy nepodkopávaly základní principy spravedlnosti a rovnosti.

Závěrečná část práce se věnovala srovnání polygamie se stejnopohlavními svazky, což ukázalo odlišnosti v přístupu českého i evropského práva k těmto institutům. Na rozdíl od polygamie je legislativa týkající se stejnopohlavních svazků v Evropě v některých státech značně liberální a uznává jejich práva v širším právním rámci. Ačkoliv oba instituty vyžadují ochranu určitých práv jednotlivců, přístup k nim zůstává výrazně odlišný. Zatímco stejnopohlavní svazky postupně nacházejí podporu v rámci evropského právního řádu, polygamie je v evropských právních systémech nadále odmítána. Tento rozdílný přístup je zčásti způsoben hodnotovými postoji a veřejným pořádkem, který v Evropě stále vnímá monogamii jako základní model rodiny a partnerských vztahů.

Závěrem lze tedy konstatovat, že přístup evropských států k polygamii je i nadále formován potřebou chránit domácí hodnoty a právní zásady. Mezinárodní právo soukromé zde čelí výzvě, které nelze jednoduše vyřešit standardní aplikací kolizních norem, ale vyžadují hlubší porozumění kulturním a náboženským rozdílům. Tato práce ukázala, že ačkoliv polygamie zůstává v evropských právních systémech odmítána, práva jednotlivců v rámci těchto svazků mohou být v omezené míře respektována v případech, kdy nedochází k přímému střetu s veřejným pořádkem. Evropa tak nadále uplatňuje princip monogamie jako základní formu rodinného uspořádání, přičemž uznávání cizích právních vztahů zůstává omezeno na situace, kdy nedochází k narušení základních právních ani morálních hodnot evropského práva.

Seznam použitých zdrojů

§ 674 [Překážka předchozího svazku – zákaz bigamie]. In: PETROV, J. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2024. ISBN 978-80-7400-747-7.

HUSSEINI, F. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.

BARTOŇ, M. a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-128-1.

BELL, J. D. Comment, Brown v. Board of Education and the Interest Convergence Dilemma. *Harvard Law Review*. 1980, vol. 93, no. 3, p. 518–533. ISSN 2161-976X.

BEZOUŠKOVÁ, L. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-55-7.

COOK, J. R., KELLY, M. L. *Polygyny and Canada's Obligations under International Human Rights Law* [online]. Ottawa: Department of Justice Canada, 2006 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/poly/poly.pdf>

EDWIGE, R. A. La validité et la réception de l'union polygamique par l'ordre juridique français : une question théorique controversée. *Journal des anthropologues*. 1997, no. 71, p. 39–56. ISSN 2114-2203.

FARRIS, R. S. *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*. Durham: Duke University Press, 2017. ISBN 978-0-8223-6960-8.

FIŠEROVÁ, Z. § 48 [Rozhodné právo pro uzavření manželství]. In: BRÍZA, P a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-528-2.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., KYSELOVSKÁ, T. § 674 [Překážka dřívějšího manželství, registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-795-8.

KRAMER, S. Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions. In: *Pewresearch.org* [online]. 7. 12. 2020 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/12/07/polygamy-is-rare-around-the-world-and-mostly-confined-to-a-few-regions/>

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0.

MALACKA, M, RYŠAVÝ, L. *Mezinárodní právo soukromé a procesní. Úvod do studia mezinárodního práva soukromého a rozhodčího řízení*. 2. vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-519-7.

MUSTASAARI, S. *Rethinking Recognition: Transnational Families and Belonging in Law* [online]. Helsinki, 2017. Dissertation Thesis. Helsinki University [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225021/RETHINKI.pdf?sequence=1>

Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16.

Obecné doporučení č. 21 (1994) Rovnost v manželských a rodinných vztazích (Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen – bod 14

PAUKNEROVÁ, M. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-368-5.

Protokol č. 7 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, o některých aspektech práv a povinností občanů a o rovnosti manželů. Přijat 22. listopadu 1984.

PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-565-7.

Resumé rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 21. října 2021 [online]. In: *Dalloz* [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: https://www.dalloz.fr/documentation/Document?id=CASS_LIEUVIDE_2021-10-21_2017462

RINALDO IVERSEN, M. *The legal status of polygamy in England and Germany – a comparison* [online]. Lund, 2017. Bachelor Thesis. Lund University [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=8908030&fileOid=8910765>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. července 1970, č. 3898/68.

Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 9. října 2014, věc. č. 13-22.499.

Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 12. února 2015, věc. č. 13-19.751.

Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 21. října 2021, věc. č. 20-17.462.

Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 3. ledna 1980, věc. č. 78-13.762.

Rozhodnutí francouzského Cour de Cassation [francouzského Kasačního soudu] ze dne 28. ledna 1958 [online]. In: *Interjurisnet* [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <http://www.interjurisnet.eu/html/dip/civ1280158.pdf>

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2016, č. j. 5 A 186/2012-61.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. března. 1994, sp. zn. Ncu 182/93.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 30. května 2018, č. j. 8 As 230/2017-41.

SHIELD, A. When pro-Gay means anti-Muslim. In: *Murmur.dk* [online]. 21. 3. 2017 [cit. 2024-10-12]. Dostupné z: <http://murmur.dk/when-pro-gay-means-anti-muslim/>

ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. § 194 [Dvojí manželství]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-893-1.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník*. Praha: C. H. Beck, 2022.

ŠTÝBNAROVÁ, N. Jak se vyrovnat s tradičními manželskými instituty práva šaría? Pohled optikou dánské a švédské judikatury. *Iurium Scriptum*, 2018, roč. 2, č. 2, s. 27–33. ISSN 2570-5709.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Vyhláška č. 62/1987 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

WITTE, J. Why two in one flesh? The western case for monogamy over polygamy. *Emory Law Journal*. 2015, vol. 64, p. 1675–1746. ISSN 0094-4076.

ZACCARONI, G. Polygamous marriages and family reunification under EU and private international law. In: *Famimove.unimib.it* [online]. 7. 9. 2023 [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://famimove.unimib.it/polygamous-marriages-and-family-reunification-under-eu-and-private-international-law/>

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá fenoménem polygamie z pohledu mezinárodního práva soukromého. Poskytuje komplexní analýzu právních i kulturních přístupů k polygamii se zaměřením na její regulaci v různých právních systémech, kolizní otázky a roli veřejného pořádku. Studie kriticky zkoumá přístup k polygamii v islámských zemích a evropských jurisdikcích, konkrétně ve Spojeném království, Německu a České republice.

Práce zdůrazňuje výzvy, které polygamie představuje pro individuální práva, včetně dědických nároků, vyživovací povinnosti a nároků na důchodové zabezpečení. Zabývá se rovněž dopadem výhrady veřejného pořádku na uznávání zahraničních polygamních manželství v evropských právních rámcích. Pomocí metod komparace a analýzy judikatury práce zkoumá průnik mezi monogamií jako právním standardem a kulturním i právním uznáním polygamie ve světě.

Tato výzkumná práce přispívá k diskusi tím, že se věnuje dosud opomíjeným právním aspektům polygamie v oblasti mezinárodního práva soukromého. Nabízí návrhy, jak vyvážit respekt ke kulturní rozmanitosti s ochranou základních lidských práv, a podporuje rozvoj spravedlivých a kulturně citlivých právních rámců.

Abstract

This thesis explores the phenomenon of polygamy from the perspective of private international law. It provides a comprehensive analysis of legal and cultural approaches to polygamy, with a particular focus on its regulation in various legal systems, conflict-of-law issues, and the role of public policy. The study critically examines the treatment of polygamy in Islamic countries and European jurisdictions, specifically the United Kingdom, Germany, and the Czech Republic.

The work highlights the challenges posed by polygamy to individual rights, including inheritance, spousal support, and pension entitlements. It also discusses the public policy doctrine's impact on recognizing foreign polygamous marriages in European legal frameworks. By employing comparative and case-law analysis methods, the thesis investigates the intersection between monogamy as a legal standard and polygamy's cultural and legal recognition globally.

This research contributes to the discourse by addressing gaps in existing legal studies, particularly in the context of private international law, and proposing solutions for balancing respect for cultural diversity with the protection of fundamental human rights. The findings aim to enhance understanding of polygamy's legal implications and support the development of equitable and culturally sensitive legal frameworks.

Klíčová slova

polygamie, bigamie, mezinárodní právo soukromé, veřejný pořádek, lidská práva, kolizní normy, právní komparace, Česká republika, Spojené království, Německo, islámské právo, uznávání zahraničních manželství, kulturní diverzita, právní regulace, dědické právo, výživné, důchodové zabezpečení

Key words

polygamy, bigamy, private international law, public policy, human rights, conflict of laws, legal comparison, Czech Republic, United Kingdom, Germany, Islamic law, recognition of foreign marriages, cultural diversity, legal regulation, inheritance law, spousal support, pension entitlements